

بررسی نقش حرفه‌ای‌گرایی و رفتاری شهروندی فردی معلمان در اثربخشی مدارس شهرستان کرمانشاه

حسین عباسیان^۱، بیژن عبداللهی^۲، محسن احمدی^۳

چکیده:

این مطالعه، با هدف تبیین نقش حرفه‌ای‌گرایی و رفتار شهروندی فردی معلمان، بر اثربخشی مدرسه، در مدارس مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ صورت گرفت. روش این پژوهش، توصیفی از نوع همبستگی، و جامعه آماری این پژوهش شامل معلمان مدارس مقطع متوسطه دوم نواحی شهر کرمانشاه بوده است. نمونه معرف، متشکل از ۴۰۰ معلم بوده است و معلمان مورد نظر با کاربری نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های مورد نیاز متغیرهای پژوهش، از سه پرسشنامه استفاده شد: پرسشنامه حرفه‌ای‌گرایی معلمان شانن - موران (۲۰۰۶)، پرسشنامه رفتار شهروندی فردی شویبسیکی (۲۰۱۴) و پرسشنامه اثربخشی مدرسه هوی (۲۰۰۹). برای تعیین روایی پرسشنامه‌ها، از روش روایی محتوایی استفاده شد. برای بررسی پایایی سه پرسشنامه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب پایایی محاسبه شده برای پرسشنامه‌های حرفه‌ای‌گرایی، رفتار شهروندی فردی و اثربخشی مدرسه به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۸۳ و ۰/۸۷ برآورد گردید. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که: بین حرفه‌ای‌گرایی معلمان و اثربخشی مدارس، رابطه مستقیم و معناداری ($r=0/383$) وجود دارد. همچنین همبستگی بین متغیر رفتار شهروندی فردی معلمان و اثربخشی مدارس مستقیم و معنادار ($r=0/434$) است. همچنین مشخص گردید که ۲۳/۹ درصد از واریانس اثربخشی مدارس، از طریق متغیرهای حرفه‌ای‌گرایی و رفتار شهروندی فردی معلمان قابل تبیین است.

واژه‌های کلیدی: حرفه‌ای‌گرایی معلمان، رفتار شهروندی فردی معلمان، اثربخشی مدارس

۱- استادیار گروه مدیریت آموزشی دانشکده مدیریت دانشگاه خوارزمی تهران، ، a_abbasianedu@yahoo.com

۲- دانشیار گروه مدیریت آموزشی دانشکده مدیریت دانشگاه خوارزمی تهران biabdollahi@yahoo.com

۳- کارشناسی ارشد دانشگاه خوارزمی تهران، (نویسنده مسئول) mohsenahmadi2020@gmail.com

مقدمه:

آموزش و پرورش یکی از قدیمی‌ترین نهادهای اجتماعی است که از بدو تشکیل زندگی گروهی انسان، در پاسخ به نیاز انسان‌ها در روابط متقابل، به شکل ابتدایی خود وجود داشته است. (کوتاری، شاه و باراج^۱، ۲۰۱۷). آموزش و پرورش رسمی از اوایل قرن حاضر به صورت یک نظام فراگیر، ابتدا در جوامع پیشرفته و در پی آن، سراسر جوامع در حال پیشرفت را فراگرفته است. امروزه جامعه‌های نیست که این نظام نقشی در تحول و پیشرفت آن نداشته باشد. (لوماس، MILFORD و موخال^۲، ۲۰۰۰). یکی از اهداف و وظایف مهم آموزش و پرورش، ایجاد زمینه برای رشد همه‌جانبه فرد و تربیت انسان‌های سالم، کارآمد و مسئول برای ایفای نقش در زندگی فردی و اجتماعی است. (همان) از آنجا که معلمان به‌عنوان یکی از ارکان اساسی نظام آموزشی کشور، در دستیابی به اهداف نظام آموزشی، نقش و جایگاه ویژه‌ای دارند، توجه به این قشر از جامعه از لحاظ آموزشی و تربیتی، باروری و شکوفایی هرچه بیشتر نظام آموزشی و تربیتی جامعه را موجب می‌گردد. (تیلور و مک‌دونالد^۳، ۲۰۰۰) در این ساختار آموزشی و پرورشی، مدرسه عضوی جداناپذیر است که نقشی عمده، اثربخش و تعیین‌کننده در بهبود کمی و کیفی انتقال

اطلاعات، از یاددهنده به یادگیرنده دارد. (اپپل، رومانو و زیمر^۴، ۲۰۱۵) به‌طور کلی سازمان‌ها برای تحقق اهداف به وجود آمده‌اند و بحث موفقیت در سازمان‌ها با عنوان اثربخشی ارائه می‌شود. در نخستین دیدگاه‌هایی که به سال‌های ۱۹۵۰ برمی‌گردد نیز اثربخشی، به‌عنوان میزان یا حدى که یک سازمان، اهدافش را محقق می‌سازد، تعریف شده است. امروزه پژوهشگران همگی بر این باورند که سنجش اثربخشی، مستلزم در نظر گرفتن معیارهای چندگانه‌ای است که وظایف مختلف سازمانی را بر اساس ویژگی‌های مختلفی ارزیابی می‌کند. ارزیابی اثربخشی یک سازمان، فعالیتی مداوم و گسترده است. سازمان‌ها به امور و فعالیت‌های مختلفی سرگرم هستند و موفقیت آن‌ها متکی به عملکردشان در حوزه‌های متعدد کاری است. از این رو، تعریف اثربخشی باید این پیچیدگی‌ها را بازتاب نماید. (رابینز^۵، ترجمه الوانی و دانایی‌فرد، ۱۳۹۱). وقتی که اثربخشی، در یک پدیده آموزشی کاربرد پیدا می‌کند، به آن میزانی اشاره می‌کند که وسایل و فرآیندهای آموزشی به دستیابی به اهداف یا نتایج آموزشی می‌انجامد. به زبان ساده در یک مدل سیستم‌های «درون‌داد - پردازش - برون‌داد» آموزشی، می‌توان به اثربخشی، به‌عنوان تبدیل درون‌دادها به برون‌دادهای مطلوب به وسیله پردازش اشاره

¹ Kothari, Shah & Barach

² Lomas J, Milford J.R, Mukhala

³ Taylor R.E., Macdonald

⁴ Epple D., Romano R., Zimmer

⁵ Robbins

شرح وظایف آنها است. رفتار شهروندی معلم شامل: پیش‌بینی‌ها و اقدامات احتیاطی فوق‌العاده، تلاش فراوان، بررسی روش‌های متفاوت و انجام هر کاری که برای موفقیت دانش‌آموزان لازم است انجام شود. (پساندر^۵، ۲۰۰۵) در حرفه معلمی، دیگران چنین رفتاری را از معلمان انتظار دارند. رفتار شهروندی، اشاره به تلاش‌های فراوان معلم دارد تا اطمینان حاصل کند که دانش‌آموزان او به موفقیت‌های مورد نظر دست پیدا کرده‌اند. در واقع مفهوم رفتار شهروندی معلم، شبیه به ساختار شهروندی - سازمانی است که در آن معلمان، در مورد تدریس، با وجدان عمل می‌کنند. به طوری که با ادب و فروتن هستند و متعهد به انجام فضیلت شهروندی برای کمک به دیگران هستند. در سطح مدرسه این مفهوم، با پیشرفت و موفقیت‌های مدرسه و همچنین با فشار و تأکید علمی و اعتماد سازمانی رابطه دارد. (دی پاولوهوی^۶، ۲۰۰۵)

یکی دیگر از متغیرهایی که در مطالعه حاضر، به عنوان پیش‌بینی‌کننده اثربخشی مدارس در نظر گرفته شده است، حرفه‌ای‌گرایی معلمان است. رشد حرفه‌ای یا حرفه‌ای‌گرایی معلمان، به عنوان راهبردی برای بهبود کیفیت و افزایش اثربخشی مدرسه (رولینز^۷، ۲۰۰۳ و لیتل^۸، ۲۰۰۲) و بهبود شایستگی‌های حرفه‌ای

کرد. (اتکینسون، دیدریچ و گاربت^۱، ۲۰۱۷). پژوهش‌های متفاوت، ملاک‌های مختلفی را برای این که بدانیم یک مدرسه اثربخشی لازم را دارد یا ندارد ذکر کرده‌اند. به عنوان مثال جانسون، بورک، بریکمن و واد^۲ (۲۰۱۶) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که: مدارسی را باید مدارس اثربخش نامید که دارای شاخصه‌هایی همانند: حفظ الگوهای فرهنگی و قدرت انطباق با محیط بیرونی باشند. مارتورل، استنگ و مک فارلین^۳ (۲۰۱۶) نیز در مطالعه خود نشان داد که: مدارسی اثربخش هستند که به صورت کلی و همه‌جانبه، به تمامی اهدافی که سیستم‌های آموزشی از قبل بر اساس معیارها و استانداردهای خاص تعیین می‌کنند، رسیده باشند.

در راستای اثربخشی، جدیدترین تحقیقات، با تغییر مقیاسی «رفتار شهروند فردی» از رفتار شهروند مؤسسه‌ای بهره گرفته شده است. بر این اساس این موضوع بیشتر نشان‌دهنده رفتار و منش مدنی معلم و بُعد کوچکتر آن، یعنی در مقیاس یک فرد (معلم) است که در اثنای تدریس، برخورد و نگرش عوض می‌شود. (آرتور^۴، ۲۰۱۱) رفتار شهروندی فردی، توصیف رفتارهای داوطلبانه و اختیاری از طرف معلمان است که بیش از انتظارات رسمی و

¹ Atkinson Melissa Jayne, Diedrichs Phillipa C., Garbett Kirsty

² Johnson, Burke, Brinkman, Wade

³ Martorell Paco, Stange Kevin, McFarlin Isaac Jr.

⁴ Arthur

⁵ pesandor

⁶ DiPaola, Hoy

⁷ Rollins

⁸ Little

فرصت‌های یادگیری دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشند. (شانن - موران^۴، ۲۰۰۹).

مطالعات مختلفی درباره بررسی متغیرهای مؤثر بر اثربخشی مدارس صورت گرفته است. ۱- هالینگر و لیو^۵ (۲۰۱۶) در مطالعه خود نشان دادند که: متغیرهای خودکارآمدی و خوش بینی معلمان و متغیر حرفه‌گرایی معلمان، پیش‌بینی‌کننده‌های مؤثری برای اثربخشی مدارس هستند. ۲- کیوک ملک، لیما و تانیدی^۶ (۲۰۱۱) در مطالعه خود با عنوان «حرفه‌ای‌گرایی معلمان، محیط یادگیری کلی و اثربخشی مدارس» به این نتیجه رسیدند که: در مدارس که معلمان از حرفه‌ای‌گرایی بالاتری برخوردار هستند، اثربخشی مدارس نیز در سطح بالاتری قرار دارد. از دیگر یافته‌های مطالعه حاضر این بوده است: مدارس که محیط آن‌ها، سرشار از عوامل افزایش‌دهنده خلاقیت معلمان باشد، به صورت کلی، کارایی و اثربخشی بیشتری، نسبت به سایر مدارس دارند. ۳- میشل اسکای^۷ (۲۰۱۴) در مطالعه خود نشان داد که: خودنظم‌دهی معلمان و حرفه‌ای‌گرایی معلمان، مهم‌ترین نقش را در پیش‌بینی اثربخشی مدارس ایفا می‌کنند. ۴- در مطالعه دیگر ماسکی، وایت و آگاسیستی^۸ (۲۰۱۶) نشان دادند که: متغیرهای رفتار شهروندی فردی معلمان، مدیریت مدارس، و امکانات رفاهی مدارس از جمله اندازه کلاس،

معلم (لویز، کروز و رایوید^۱، ۱۹۹۶) و بهبود فعالیت‌های آموزشی (لیتل، ۲۰۰۲) اهمیت زیادی پیدا کرده است. (عبداللهی، ۱۳۹۵) تعریف حرفه‌ای‌گرایی معلم، نشان‌دهنده رفتارهایی مانند: احترام به شایستگی و صلاحیت همکاران، تعهد به دانش‌آموزان، قضاوت مستقل، همکاری متقابل و حمایت همکاران است. (جیست^۲، ۲۰۰۲) معلمان تصمیمات پیچیده‌ای همانند: ساختارها، در نظر گرفتن مشورت گروهی برای افزایش کیفیت تصمیم‌گیری، ارزش‌های محیطی، تفاوت‌های بین دیدگاه‌ها، و بحث آزاد و راه حل مشکلات را می‌گیرند. (هوی و سویتلند^۳، ۲۰۰۱). این فرآیند به نوبه خود، شرایطی را برای حمایت از یادگیری دانش‌آموزان ایجاد می‌کند. به معنای دقیق کلمه، حرفه‌ای‌گرایی معلم کشف شده است تا به صورت مثبت، با موفقیت دانش‌آموزان در ارتباط باشد. (حسینی، پیروت‌زاده و سامری، ۱۳۹۲). در واقع وقتی که معلمان، حرفه‌ای شوند، لازم است به صورت حرفه‌ای مسئول و پاسخگو باشند. در این صورت، به مثابه افراد حرفه‌ای با هم کار می‌کنند، از همدیگر یاد می‌گیرند، استانداردهای واضح و روشن بنا می‌نهند، مسائل و مشکلات را حل می‌کنند، تجدید نظرهای معناداری از کارهای خودشان می‌کنند، گوش فرا می‌دهند و به نگرانی‌ها پاسخ می‌دهند و همواره

⁴ Tschannen-Moran

⁵ Hallinger & Liu

⁶ Kukemmelk, Lillemaa & Tondi

⁷ Michalsky

⁸ Masci, Witte & Agasisti

¹ Louis, Kruse & Raywid

² Geist

³ Sweetland

۲) آیا بین حرفه‌ای‌گرایی معلمان و اثربخشی مدارس شهرستان کرمانشاه رابطه‌ای معنادار وجود دارد؟

۳) آیا بین رفتار شهروندی فردی معلمان و اثربخشی مدارس شهرستان کرمانشاه رابطه‌ای معنادار وجود دارد؟

روش پژوهش:

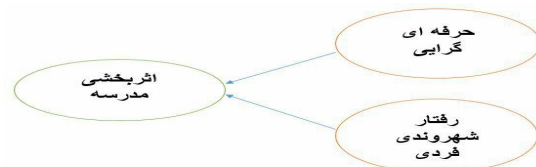
این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و روش آن توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش، شامل همه معلمان مدارس متوسطه دوم شهر کرمانشاه در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ می‌شود. بر اساس آخرین آمار و اطلاعات، در مجموع تعداد ۳۰۵۳ معلم (۱۵۰۶ نفر معلم زن و ۱۵۴۷ نفر معلم مرد) در این مدارس تدریس می‌کنند. از این رو جامعه پژوهش حاضر ۳۰۵۳ نفر است که از این تعداد ۴۰۰ نفر، بر اساس جدول کرجیسی و مورگان و به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. در جمع‌آوری داده‌ها برای سنجش حرفه‌ای‌گرایی معلم، از پرسش‌نامه رفتار حرفه‌ای معلم شان - موران (۲۰۰۶) استفاده شده است. شان - موران در سال ۲۰۰۹ در پژوهش خود، ضریب آلفای کرونباخ را ۰/۹۴ به دست آورد. ضریب قابلیت اعتماد این مقیاس، در مطالعه حسنی، پیروت‌زاده و سامری (۱۳۹۲) آلفای ۰/۸۵ بدست آمده است.

برای اندازه‌گیری رفتار شهروندی فردی معلمان از پرسش‌نامه رفتار شهروندی فردی

قوی‌ترین و مؤثرترین عوامل پیش‌بینی اثربخشی مدارس به شمار می‌آیند. ۵- مکسول و اسویمر^۱ (۲۰۱۶) در مطالعه خود با عنوان نشان دادند که: رفتار شهروندی فردی معلمان، نقش تعیین‌کننده‌ای در پیش‌بینی اثربخشی مدارس دارد به نحوی که مدارس که معلمان آن‌ها از سطح بالاتری از رفتار شهروندی فردی برخوردار هستند، به همان میزان هم، مدارس که در آن‌ها مشغول به فعالیت هستند، اثربخشی بیشتری دارند. با توجه به پیشینه مطالعاتی یاد شده، پژوهشگر بر آن شده است که از طریق تحقیق تجربی، رابطه میان حرفه‌ای‌گرایی و رفتار شهروندی فردی معلمان در اثربخشی مدارس را بیازماید. از این رو، پژوهش حاضر، در پی پاسخ به این سؤال بنیادین است که: «آیا حرفه‌ای‌گرایی و رفتار شهروندی فردی معلمان در اثربخشی مدارس شهر کرمانشاه تأثیر معناداری دارد؟»

مدل مفهومی پژوهش

باتوجه به متغیرهای پژوهش، مدل مفهومی زیر ارائه شده است:

شکل (۱) مدل مفهومی پژوهش

سوالات پژوهش:

۱) میزان حرفه‌ای‌گرایی و رفتار شهروندی فردی معلمان مدارس شهرستان کرمانشاه چقدر است؟

¹ Maxwell & Schwimmer

شوویسکی^۱ (۲۰۱۴) بهره گرفته شده است که اعتبار آن در مطالعه شوویسکی ۰/۸۹ و پایایی این پرسش‌نامه در مطالعه ویسی (۱۳۹۴) ۰/۸۴ گزارش شده است. همچنین برای اندازه‌گیری اثربخشی مدرسه نیز از پرسشنامه اثربخشی مدرسه (SE)^۲ هوی (۲۰۰۹) استفاده شده است. این پرسشنامه در مدارس، ابتدا به سبیله میسکل و همکارانش (۱۹۷۹) و سپس به وسیله هوی و همکارانش (هوی و فرگوسن ۱۹۸۵؛ هوی، تارتر^۳ و کتکامپ^۴، ۱۹۹۱) استفاده شده است. قابلیت اعتماد این پرسشنامه بین ۰/۸۹ تا ۰/۸۷ گزارش شده است. (حیدرزاده، ۱۳۹۳). روایی هر سه پرسش‌نامه به تأیید استادان گروه مدیریت آموزشی دانشگاه خوارزمی رسید. سپس برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، در سطح آمار توصیفی، از شاخص‌های میانگین، واریانس و انحراف استاندارد و در سطح آمار استنباطی، نیز از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون چندگانه و با استفاده از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

¹ Schwabsky

² School Effectiveness

³ Tarter

⁴ Kotkamp

یافته‌های پژوهش:

جدول (۱) ضریب همبستگی متغیرهای پژوهش

اثربخشی مدرسه	ضریب همبستگی	سطح معناداری	نتیجه
حرفه‌ای‌گرایی معلمان	۰/۳۸۳	۰/۰۰۱	همبستگی مستقیم و متوسط
رفتار شهروندی معلمان	۰/۴۳۴	۰/۰۰۱	همبستگی مستقیم و متوسط

همبستگی بین متغیرهای رفتار شهروندی معلمان و اثربخشی مدارس ($r=0/434$) است که در سطح آلفای ۰/۰۰۱ ($p<0/001$) معنادار است. یعنی، بین رفتار شهروندی معلمان و اثربخشی مدارس، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. برای پاسخ به سؤال اول پژوهش از روش آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد.

یافته‌های جدول (۱) نشان می‌دهد که: همبستگی بین متغیرهای حرفه‌ای‌گرایی معلمان و اثربخشی مدارس ($r=0/383$) که در سطح آلفای ۰/۰۰۱ ($p<0/001$) معنادار است. یعنی، بین حرفه‌ای‌گرایی معلمان و اثربخشی مدارس، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین

جدول (۲) آزمون t تک نمونه‌ای:

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	نمره معیار	سطح معناداری
حرفه‌ای‌گرایی معلمان	۳/۳۵	۰/۷۸	۳	۰/۰۰۰
رفتار شهروندی فردی	۳/۷۸	۰/۹۷	۳	۰/۰۰۰

در گروه نمونه ۳/۷۸ با انحراف استاندارد ۰/۹۷ است که به طور معناداری ($p\leq 0/05$) از نمره معیار ۳ بالاتر است. بنابراین فرض صفر رد می‌شود و با اطمینان ۹۵ درصد نتیجه می‌گیریم که: بین میانگین‌های نمرات اختلافی رفتار شهروندی فردی معلمان تفاوت معناداری وجود دارد. برای بررسی دو سؤال نهایی پژوهش، از رگرسیون چند متغیره استفاده شد. متغیرهای «حرفه‌ای‌گرایی» و «رفتار شهروندی فردی»

یافته‌های جدول (۲) نشان می‌دهد که: میانگین نمره رفتار حرفه‌ای‌گرایی در گروه نمونه ۳/۳۵ با انحراف استاندارد ۰/۷۸ است که به طور معناداری ($p\leq 0/05$) از نمره معیار ۳ بالاتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد نتیجه می‌گیریم که: بین میانگین‌های نمرات اختلافی حرفه‌ای‌گرایی معلمان مدارس کرمانشاه با میانگین جامعه، تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین میانگین نمره رفتار شهروندی سازمانی

توانایی تبیین و پیش‌بینی تغییرات و واریانس متغیر وابسته «اثربخشی مدرسه» را دارند.

جدول (۳) ضرایب رگرسیونی:

نام متغیر	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
	B	انحراف معیار				
ضریب ثابت	۱/۴۱۶	۰/۱۸۸	-	۷/۵۴۸	۰/۰۰۰	تایید می‌شود
حرفه‌گرایی	۰/۲۹۱	۰/۰۵۵	۰/۲۵۲	۵/۳۱۷	۰/۰۰۰	تایید می‌شود
رفتار شهروندی فردی	۰/۲۷۴	۰/۰۳۹	۰/۳۳۷	۷/۱۰۳	۰/۰۰۰	تایید می‌شود

در حد متوسط) است. همچنین میانگین «رفتار شهروندی فردی»، برابر با مقدار مورد انتظار (در حد متوسط) است.

درباره سؤال دوم همانگونه که در جدول شماره ۱ نشان داده شده است: همبستگی بین متغیرهای حرفه‌ای‌گرایی معلمان و اثربخشی مدارس ۰/۳۸۳ است که در سطح آلفای ۰/۰۰۱ ($p < ۰/۰۰۱$) معنادار است. یعنی، بین حرفه‌ای‌گرایی معلمان و اثربخشی مدارس رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. در این مطالعه مقدار همبستگی به دست آمده ۰/۳۸۳ در حد همبستگی متوسط است. بنابراین H_0 که دال بر عدم وجود رابطه بین دو متغیر است، رد می‌شود و H_1 که دال بر وجود رابطه معنادار است، تأیید می‌شود. پس با اطمینان ۹۹ درصد بین حرفه‌ای‌گرایی معلمان و اثربخشی مدارس، رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

در تبیین این یافته، می‌توان از دیدگاه سامونس و همکارانش بهره گرفت. سامونس و همکارانش (۱۹۹۵) در راستای شناسایی ویژگی‌های مدارس اثربخش به عنوان مدارس

در پاسخ به سؤال دوم و سوم، به احتمال ۹۵ درصد، متغیرهای حرفه‌ای‌گرایی به میزان ۰/۲۵۲ و رفتار شهروندی فردی به میزان ۰/۳۳۷ بر اثربخشی مدرسه تأثیرگذار هستند.

با توجه به نتایج ارائه شده می‌توان گفت که: متغیرهای «حرفه‌گرایی» و «رفتار شهروندی» با الگوی رگرسیونی پیش‌بینی شده ذیل، توانایی تبیین و پیش‌بینی تغییرات و واریانس متغیر وابسته «اثربخشی» را دارند:

رفتار شهروندی $+۰/۲۷۴$ + حرفه‌گرایی $+۰/۲۹۱$ = اثربخشی $+۱/۴۱۶$

نتیجه‌گیری:

هدف از اجرای این پژوهش، بررسی نقش حرفه‌ای‌گرایی و رفتار شهروندی فردی معلمان بر اثربخشی مدارس متوسطه شهرستان کرمانشاه بود. این پژوهش به دنبال تعیین میزان این سه متغیر و همچنین بررسی تأثیر حرفه‌ای‌گرایی بر اثربخشی مدارس و بررسی تأثیر رفتار شهروندی فردی معلمان بر اثربخشی مدارس بود. نتایج این پژوهش نشان داد که: میانگین «حرفه‌ای‌گرایی»، مطابق با مقدار مورد انتظار

موفق، ۱۱ ویژگی خاص را برای این نوع مدارس ارائه دادند: رهبری حرفه‌ای، چشم‌انداز و اهداف مشترک، ایجاد یک محیط مناسب یادگیرنده، توجه به یاددهی و یادگیری، انتظارات سطح بالا، تقویت مثبت، نظارت بر پیشرفت، رعایت حقوق و مسئولیت‌های دانش‌آموز، تدریس هدفمند، روابط مثبت خانه و مدرسه و حرفه‌ای‌گرایی معلمان.

این یافته با نتایج مطالعات هالینگر و لیو (۲۰۱۶)، تاندی (۲۰۱۱)، سوگیارتو (۲۰۱۵) و میشل اسکای (۲۰۱۴) همسو است. هالینگر و لیو (۲۰۱۶) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که متغیرهای خودکارآمدی و خوش‌بینی معلمان و متغیر حرفه‌گرایی معلمان، پیش‌بینی‌کننده‌های مؤثری برای اثربخشی مدارس هستند. کیوک ملک، لیلما و تاندی (۲۰۱۱) در مطالعه خود با عنوان: «حرفه‌ای‌گرایی معلمان و محیط یادگیری کلی و اثربخشی مدارس» به این نتیجه رسیدند که: در مدارس که معلمان از حرفه‌ای‌گرایی بالاتری برخوردار هستند، اثربخشی مدارس نیز در سطح بالاتری قرار دارد. از دیگر یافته‌های مطالعه حاضر این بوده است که: محیط مدارس که سرشار از عوامل افزایش‌دهنده خلاقیت معلمان باشد، به صورت کلی کارایی و اثربخشی بیشتری نسبت به سایر مدارس دارند. سوگیارتو (۲۰۱۵) در مطالعه خود نشان داد که: حرفه‌ای‌گرایی معلمان، نقش تعیین‌کننده‌ای در

پیش‌بینی اثربخشی مدارس دارد. به گونه‌ای که مدارس که معلمان آن‌ها، از سطح بالاتری از شاخصه‌های حرفه‌ای‌گرایی برخوردار هستند، به همان میزان هم، مدارس که در آن‌ها مشغول به فعالیت هستند، اثربخشی بیشتری دارند. میشل اسکای (۲۰۱۴) در مطالعه خود نشان داد که خود نظم‌دهی معلمان و حرفه‌ای‌گرایی معلمان، مهم‌ترین نقش را در پیش‌بینی اثربخشی مدارس ایفا می‌کنند. در تبیین این یافته نیز می‌توان از دیدگاه استون استفاده کرد. استون (۲۰۰۷) اجزای دوازده‌گانه موفقیت در بیشترین مدارس اثربخش را در بررسی خود درباره تعدادی مدارس در طول سال تحصیلی ۲۰۰۷-۲۰۰۶ به شرح ذیل ارائه نمود: به‌کارگیری آزمون‌های پیشرفت تحصیلی، تسلط بیشتر نسبت به مطالب علمی و درسی، انجام تمرینات قوی‌تر و پیچیده‌تر، کمک به پیشرفت حرفه‌ای‌گرایی معلمان، ارائه گزارش‌های بیشتر در مورد پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، جلوگیری از درماندگی آموخته شده برای دانش‌آموزان، ارزیابی مستمر عملکرد آموزشی معلمان، حمایت مالی کامل از فعالیت‌های آموزشی، در جریان قرار دادن والدین نسبت به عملکرد دانش‌آموزان، ارزیابی نظرات والدین راجع به عملکرد مدرسه، پاداش‌دهی به رفتارهای اجتماعی و عملکردی مثبت دانش‌آموزان.

موفق، ۱۱ ویژگی خاص را برای این نوع مدارس ارائه دادند: رهبری حرفه‌ای، چشم‌انداز و اهداف مشترک، ایجاد یک محیط مناسب یادگیرنده، توجه به یاددهی و یادگیری، انتظارات سطح بالا، تقویت مثبت، نظارت بر پیشرفت، رعایت حقوق و مسئولیت‌های دانش‌آموز، تدریس هدفمند، روابط مثبت خانه و مدرسه و حرفه‌ای‌گرایی معلمان.

این یافته با نتایج مطالعات هالینگر و لیو (۲۰۱۶)، تاندی (۲۰۱۱)، سوگیارتو (۲۰۱۵) و میشل اسکای (۲۰۱۴) همسو است. هالینگر و لیو (۲۰۱۶) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که متغیرهای خودکارآمدی و خوش‌بینی معلمان و متغیر حرفه‌گرایی معلمان، پیش‌بینی‌کننده‌های مؤثری برای اثربخشی مدارس هستند. کیوک ملک، لیلما و تاندی (۲۰۱۱) در مطالعه خود با عنوان: «حرفه‌ای‌گرایی معلمان و محیط یادگیری کلی و اثربخشی مدارس» به این نتیجه رسیدند که: در مدارس که معلمان از حرفه‌ای‌گرایی بالاتری برخوردار هستند، اثربخشی مدارس نیز در سطح بالاتری قرار دارد. از دیگر یافته‌های مطالعه حاضر این بوده است که: محیط مدارس که سرشار از عوامل افزایش‌دهنده خلاقیت معلمان باشد، به صورت کلی کارایی و اثربخشی بیشتری نسبت به سایر مدارس دارند. سوگیارتو (۲۰۱۵) در مطالعه خود نشان داد که: حرفه‌ای‌گرایی معلمان، نقش تعیین‌کننده‌ای در

اثربخشی مدارس به شمار می‌آیند. حیدرزاده (۱۳۹۳) در پایان‌نامه خود با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق خود دریافت که: وجود رابطه معنادار آماری بین ساختار توانمندساز مدرسه و اثربخشی مدرسه تأیید می‌شود. همچنین وجود رابطه معنادار آماری مثبت، بین هشیاری سازمانی و اثربخشی مدرسه تأیید می‌شود و دو متغیر ساختار توانمندسازی و هشیاری سازمانی، به میزان ۰/۵۸ درصد از واریانس، اثربخشی مدرسه را تبیین و توجیه می‌کنند.

خلاصه آن‌که نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که: ضریب همبستگی چندگانه برای مدل ۰/۴۹۳ درصد است که گویای همبسته بودن متغیرهای مستقل و متغیر وابسته در مدل پیشنهادی است و مقدار ضریب تعیین برای مدل ۰/۲۴۳ درصد است که گویای آن است که ۲۴/۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته مدل، به وسیله متغیرهای مستقل معرفی شده به مدل ایجاد شده است. همچنین مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برای مدل برآزش یافته ۰/۲۳۹ درصد است. بدین معنا که ۲۳/۹ درصد از واریانس اثربخشی مدارس، از طریق مؤلفه‌های حرفه‌ای‌گرایی و رفتار شهروندی معلمان، قابل تبیین است و درصد باقی مانده مربوط به سایر عوامل است.

درباره سؤال سوم، همان‌گونه که در جدول (۱) نشان داده شده است: همبستگی بین متغیرهای رفتار شهروندی معلمان و اثربخشی مدارس ۰/۴۳۴ است که در سطح آلفای ۰/۰۱ ($p < ۰/۰۰۱$) معنادار است. یعنی، بین رفتار شهروندی معلمان و اثربخشی مدارس رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. در این مطالعه، مقدار همبستگی به دست آمده ۰/۴۳۴ در حد همبستگی متوسط است. بنابراین H_0 که دال بر عدم وجود رابطه بین دو متغیر است، رد می‌شود و H_1 که دال بر وجود رابطه معنادار است، تأیید می‌شود. پس با اطمینان ۹۹ درصد بین رفتار شهروندی معلمان و اثربخشی مدارس، رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

این یافته با نتایج مطالعات مکسول و اسویم (۲۰۱۶)، ماسکی، وایت و آگاسیستی (۲۰۱۶) و حیدرزاده (۱۳۹۳) همسو است. مکسول و اسویم (۲۰۱۶) در مطالعه خود نشان دادند که: رفتار شهروندی فردی معلمان نقش تعیین‌کننده‌ای در پیش‌بینی اثربخشی مدارس دارد. به گونه‌ای که مدارس که معلمان آن‌ها، از سطح بالاتری از رفتار شهروندی فردی برخوردار هستند، به همان میزان هم مدارس که در آن‌ها مشغول به فعالیت هستند، اثربخشی بیشتری دارند. در مطالعه دیگر ماسکی، وایت و آگاسیستی (۲۰۱۶) نشان دادند که: متغیرهای رفتار شهروندی معلمان، مدیریت مدارس، و امکانات رفاهی مدارس از جمله اندازه کلاس، قوی‌ترین و مؤثرترین عوامل در پیش‌بینی

منابع و مآخذ:

- 5- Arthur, J. (2011), *Personal character and tomorrow's citizens: Student expectations of their teachers*, International Journal of Educational Research, 50(3), 184-189
- 6- Atkinson, M. J; Diedrichs, P. C. & Garbett, K. M. (2017), *Evaluating a School-Based Intervention for Body Image* ('Dove Confident Me: 5-Part Body Confidence Workshops for Schools') Among Adolescent Girls and Boys: Results from a Cluster Randomized Controlled Effectiveness Trial. Journal of Adolescent Health, 60(2), S5
- 7- Geist, J. R. (2002), *Predictors of faculty trust in elementary schools: Enabling bureaucracy, teacher professionalism, and academic emphasis* (Doctoral dissertation, The Ohio State University)
- 7- Hallinger, P., & Liu, S. (2016), Leadership and teacher learning in urban and rural schools in China: Meeting the dual challenges of equity and effectiveness. *International Journal of Educational Development*, 51, 163-173
- 8- Hoy, W. (2009), School characteristics that make a difference for the achievement of all students: A 40-year odyssey. *Journal of Educational Administration*, 50(1), 76-97
- 9- Hoy, W. K., & Ferguson, J. (1985). A theoretical framework and exploration of organizational effectiveness of schools. *Educational Administration Quarterly*, 21(2), 117-134.
- 10- Hoy, W. K., & Sweetland, S. R. (2001). Designing better schools: The meaning and measure of enabling school structures. *Educational Administration Quarterly*, 37(3), 296-321.
- 11- Hoy, W. K., & Tarter, C. J. (1992). Measuring the health of the school climate: A conceptual framework. *NASSP Bulletin*, 76(547), 74-79.
- ۱- حسنی، م؛ پیروت زاده، ح. و سامری، م. (۱۳۹۲)، بررسی رابطه بین پرورش حرفه‌ای گرایی معلمان با جهت‌گیری حرفه‌ای مدیران و اعتماد بین عوامل مدرسه در مدارس متوسطه ناحیه ۲ شهر ارومیه در سال تحصیلی ۹۰-۹۱، فصلنامه مدیریت بر آموزش سازمان‌ها، شماره ۱، صص ۱۶۲-۱۳۵
- ۲- حیدرزاده، س. (۱۳۹۳)، بررسی نقش ساختار توانمندساز و هشیاری سازمانی در اثربخشی مدارس منطقه ۵ استان تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه خوارزمی تهران
- ۳- رایبیز، اس. (۱۳۹۱)، تئوری سازمان ساختار و طرح سازمانی، ترجمه مهدی الوانی و حسن دانایی فرد، تهران: صفار
- ۴- نولان، ج. و هوور، ال. (۱۳۹۵)، نظارت آموزشی و ارزشیابی عملکرد معلم نظریه و عمل، ترجمه بیژن عبدالهی. تهران: انتشارات دانشگاه خوارزمی

- 12- Kothari, L. G., Shah, K., & Barach, P. (2017). Simulation based medical education in graduate medical education training and assessment programs. *Progress in Pediatric Cardiology*, 44, 33-42.
- 13- Kukemelk, H., Lillemaa, T., & Tondi, J. (2011). Teachers' professional involvement in creating a general learning environment in Estonian schools. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 11, 47-51.
- 14- Little, J. W. (2002). Locating learning in teachers' communities of practice: Opening up problems of analysis in records of everyday work. *Teaching and teacher education*, 18(8), 917-946.
- 15- Lomas, J., Milford, J. R., & Mukhala, E. (2000). Education and training in agricultural meteorology: current status and future needs. *Agricultural and forest meteorology*, 103(1), 197-208.
- 16- Louis, K. S., Kruse, S., & Raywid, M. A. (1996). Putting teachers at the center of reform: Learning schools and professional communities. *NASSP bulletin*, 80(580), 9-21.
- 17- Martorell, P., Stange, K., & McFarlin, I. (2016). Investing in schools: capital spending, facility conditions, and student achievement. *Journal of Public Economics*, 140, 13-29.
- 18- Masci, C., De Witte, K., & Agasisti, T. (2016). The influence of school size, principal characteristics and school management practices on educational performance: An efficiency analysis of Italian students attending middle schools. *Socio-Economic Planning Sciences*.
- 19- Maxwell, B., & Schwimmer, M. (2016). Seeking the elusive ethical base of teacher professionalism in Canadian codes of ethics. *Teaching and Teacher Education*, 59, 468-480.
- 20- Michalsky, T. (2014). Developing the SRL-PV assessment scheme: Preservice teachers' professional vision for teaching self-regulated learning. *Studies in Educational Evaluation*, 43, 214-229.
- 21- Ps, M. (2005). How effective is school discipline in preparing students to become responsible citizens? Slovenian teachers' and students' views. *Teaching and Teacher Education*, 21(3), 273-286.
- 22- Schechter, C., & Tschannen-Moran, M. (2006). Teachers' sense of collective efficacy: an international view. *International Journal of Educational Management*, 20(6), 480-489.
- 23- Schwabsky, N. (2014). Teachers' individual citizenship behavior (ICB): the role of optimism and trust. *Journal of Educational Administration*, 52(1), 37-57.
- 24- Taylor, R. E., & Macdonald, R. (2000). Education and training of senior house officers in clinical oncology departments. *Clinical Oncology*, 12(1), 42-47.
- 25- Tschannen-Moran, M. (2009). Fostering teacher professionalism in schools: The role of leadership orientation and trust. *Educational Administration Quarterly*, 45(2), 217-247.